

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN QADIN PROBLEMLƏRİ HAQQINDA İCTİMAİ RƏYİN FORMALAŞMASINDA ROLU

Tamam Cəfərova,
Azərbaycan Dillər Universiteti
tjafarova59@mail.ru

Açarsözlər: qadın, gender, jurnalistika, ictimai birliklər, Pekin Konfransı

Məqalədə qadın problemlərinin öyrənilməsində və gender bərabərliyinin təbliğində Azərbaycan qadınlarının ictimai-siyasi fəaliyyətində mühüm həlqə olan medianın rolu təhlil edilir. Azərbaycanda qadın jurnalistlərin birinci respublika forumunun keçirilməsi əlamətdar hadisə kimi dəyərləndirilir. Və qeyd olunur ki, media qadın problemlərinə dair materialların dərcinə, qadın qeyri-hökumət təşkilatlarının fəaliyyətinin işıqlandırılmasına diqqət yetirməlidir. Məqalədə müəllif müasir dövrdə qadın problemləri ilə bağlı ictimai rəyin formalaşmasında medianın rolunun mahiyyətini siyasi istiqamətlərindən asılı olmayaraq mediada əksini tapan faktlar əsasında açıb.....Müəllif qadın problemlərinin araşdırılmasında medianın imkanlarını araşdırır. Bildirilir ki, qadınların ictimai birlikləri cəmiyyətin sosial aktual problemlərinə dair radio və televiziyalarda fəal debat və müzakirələr aparıblar. Məqalədə bu sahədə ixtisaslaşmış peşəkar jurnalistlərin hazırlanması kimi məsələlərin xüsusi əhəmiyyəti vurğulanır. Müəllif belə qənaətə gəlir ki, qadın hüquqlarının, gender məsələlərini işıqlandıran jurnalistlər üçün mütəmadi təlimlər keçirilməlidir. Və mətbuatda qadın hərəkətinin genişləndirilməsi ilə bağlı daha çox məqalələr dərc edilməlidir. Məqalədə Azərbaycanda Media Akademiyasının yaradılması təklif edilir.

РОЛЬ СМИ В ФОРМИРОВАНИИ ОБЩЕСТВЕННОГО МНЕНИЯ ПО ПРОБЛЕМАМ ЖЕНЩИН В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ

Тамам Джафарова

Ключевые слова: женщины, гендер, журналистика, общественные объединения, Пекинская конференция

В статье анализируется роль средств массовой информации, которые являются важным звеном в общественно-политической деятельности азербайджанских женщин в изучении женских проблем и

агтации гендерного равенства. Проведение первого республиканского форума женщин-журналистов Азербайджана в статье рассматривается как значимое событие. И отмечается, что СМИ должны обратить внимание на публикацию материалов по женским проблемам и на освещение деятельности женских неправительственных организаций. В статье автор раскрывает сущность роли СМИ в формировании общественного мнения о проблемах женщин в современную эпоху, основываясь на фактах, отраженных в средствах массовой информации, независимо от их политического направления.

Автор рассматривает возможности СМИ в исследовании женских проблем. Отмечается, что женские общественные объединения активно проводили дебаты и дискуссии на радио и телевидении по социально актуальным вопросам общества. В статье подчеркивается особое значение таких вопросов, как подготовка профессиональных журналистов, специализирующихся в этой области. Автор приходит к выводу, что следует проводить регулярные тренинги для журналистов, освещающих гендерные вопросы. И следует опубликовать больше статей о расширении женского движения. В статье предложено создание Академии Медики в Азербайджане.

THE ROLE OF THE MASS MEDIA IN THE FORMATION OF PUBLIC OPINION ON WOMEN'S ISSUES IN THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN

Tamam Jafarova

Keywords: *Women, Gender, Journalism, Public Associations, Beijing Conference*

The article analyzes the role of the mass media, which is an important branch of the socio-political activities of Azerbaijani women in the study of women's issues and promotion of gender equality. Holding of the First Republican Forum of Azerbaijani women in Journalism is evaluated as a significant event in the article, and the attention should be paid to the coverage of women's issues and the activities of women's non-governmental organizations in the press. In the article, the author reveals the essence of the role of the media in the formation of public opinion about the problems of women in modern times, based on the facts reflected in the mass media, regardless of political orientation.

The author looks through the possibilities of the mass media in the study of women's issues. It is noted that women's public associations are active in

conducting debates and discussions on radio and television on issues of social importance in society. The article highlights the crucial importance of issues such as the training of professional journalists specializing in this field. The author concludes that regular trainings should be held for journalists covering of the gender issues, and more articles should be written on the expansion of the women's movement. The author proposes to establish a Media Academy in Azerbaijan.

Mətbuatda qadınlar barəsində araşdırmaların aparılması XX əsrin 80-ci illərinin sonlarına aiddir və diqqət əsasən sosial-iqtisadi problemlərə qadınların peşə ayrı-seçkiliyinə, eyni əmək müqabilində kişilərlə müqayisədə öz əmək haqqı almasına ailə həyatının çətinliklərinə ayrılmışdı. Dövlət müstəqilliyinin bərpaasının ilk illərində qadınların KİV-də təmsil olunmasında ciddi problemlər var idi. Jurnalistika sahəsində çalışan azsaylı qadın jurnalistlərin çoxu insan hüquqları, siyasi məsələlər barədə deyil, adətən mədəniyyət, ailə-məişət, sosial durum və başqa müvafiq mövzular barədə məqalələr yazırdılar. Azərbaycan milli mediasında kişi jurnalistlərdən fərqli olaraq qadın jurnalistlərə çox vaxt ikili münasibət ortaya qoyulurdu.

Kütləvi informasiya vasitələri (KİV) gender problemləri də daxil olmaqla bir çox məsələlərdə ictimai rəyin formalaşmasında həlledici rol oynayır. Ölkəmizin sosial-iqtisadi və ictimai həyatında önəmli rolu olan qadınlar KİV-də geniş təbliğ edilir. Azərbaycanda əhalinin əksəriyyəti internet və rəqəmsal televiziyaadan istifadə edirlər. Bu baxımdan gender sosiallaşmasında yerli KİV ilə yanaşı, fərqli gender baxışlarını əks etdirən xarici KİV-lər də rol oynayır [1]. Jurnalistikada qender münasibətlərinin öyrənilməsinə, seksizmin müxtəlif formalarının təzahürünə, həmçinin yaradıcılıqda və informasiyanın təqdim edilməsində qadın jurnalistin roluna dair ictimai şüurda transformasiyaya həsr olunmuş bir sıra ciddi tədqiqatlar meydana gəlmişdir. Digər tərəfdən, informasiya məkanı artıq internet bütün sərhədləri aşmışdır. “Qadınlar və KİV” problemi gender stereotiplərini aradan qaldırılması və maarifləndirilmə, qadınların cəmiyətləki statusuna dair müzakirələri, müasir informasiya və kommunikasiya texnologiyalarına qadınların əlçatanlığı kimi məsələləri özündə əks etdirir.

1995-ci il Pekində keçirilən IV Dünya Qadın Konfransında media və qadın məsələsində hökumətlərin, milli və beynəlxalq media sistemlərinin, onlardakı reklam şirkətlərinin vəzifələri müəyyənləşmişdir: “Qadın və qızların layiqli şəkildə təmsil olunması, onların fərqli rollarının təmsili üçün aparılan araşdırmalara yardım etmək, maarifləndirmək, təhsil və nəqliyyat məsələlərini təmin etmək, dəyişikliklər və həyata keçirilən layihələrlə əlaqədar məlumat vermək üçün media və reklam agentliklərini müəyyən proqramlar reallaşdırmağa təşviq etmək, mediada qadının layiqli və çoxtərəfli şəkildə təqdimatına

təşviq etmək üçün media şirkətləri sahibləri və idarəçiləri daxil olmaqla media işçilərinə gender sahəsində təhsil verilməsinə şərait yaratmaq, medianın qadını alçaltmaqdan və cinsi istismardan uzaqlaşması, bunun yerinə qadınları yaradıcı, mütərəqqi, yararlı, önəmli insanlar kimi təqdim etməyə təşviq etmək, mediada pornoqrafiya, qadın və uşağa qarşı zorakılığa qarşı hüquqi tənzimləmənin həyata keçirilməsi zəruridir” [2].

Azərbaycan Respublikası müstəqillik əldə etdikdən sonra insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində, o cümlədən qadınların hüquqlarının təmin edilməsində, cinsi ayrı-seçkiliyə son qoyulmasında, məişət zorakılığı ilə mübarizədə böyük nailiyyətlərə imza atmışdır. Azərbaycanda müasir dünya standartlarına cavab verən müstəqil kütləvi informasiya vasitələri (KİV) məhz bu hüquqi əsaslar üzərində formalaşmaqdadır. Dövlət “dördüncü hakimiyyət” adlandırılan KİV-in sərbəst inkişafı üçün hər cür şərait yaratmışdır. KİV və ifadə azadlığının qarşısını alan bütün süni maneələr artıq aradan qaldırılmışdır. Hüquqi və etik normalara hörmət edən jurnalist araşdırmaları, faktların və fikirlərin dərc edilməsi üçün qeyri-məhdud imkanlar yaradılmışdır. 1998-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin Sərəncamı ilə senzura ləğv edilmişdir. İfadə, söz və informasiya azadlığı Azərbaycanda həyata keçirilən daxili siyasətin əsas tərkib hissəsidir və dövlət tərəfindən ardıcıl qaydada bu sahəyə mümkün dəstək göstərilir. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 1998-ci ildə qəbul olunmuş qanunlar ölkəmizdə söz və mətbuat azadlığı, jurnalistlərin fəaliyyətinin müstəqilliyini tamamilə təmin edirlər. Beynəlxalq təşkilatlarla aparılan məsləhətləşmələr nəticəsində “Məlumat Azadlığı haqqında” Qanun (19 iyun 1998-ci il, sonuncu dəyişiklik 31 may 2016-cı ildə edilmişdir) [3] və “Kütləvi informasiya vasitələri haqqında” Qanuna (7 dekabr 1999-cu il, sonuncu dəfə 1 fevral 2019-cu ildə dəyişiklik edilərək daha da təkmilləşdirilmiş, eyni zamanda 30 sentyabr 2005-ci ildə qəbul olunmuş “İnformasiyanın əldə edilməsi haqqında” Qanuna əlavə və dəyişikliklər edilmişdir [4; 5, s.1].. Uzun müddət KİV nümayəndələri arasında QHT sahəsində çalışan jurnalistlər və ayrıca QHT-lərin mətbu orqanı olmamışdır. 2001-ci ildən başlayaraq ayda bir dəfə “QHT bülleteni” adlı informasiya bülletenin nəşrinə başlanıldı. Ayda cəmi 400 nüsxə çap olunan bülletəndə QHT-lərin fəaliyyəti, layihələr, tədbirlər haqqında materiallar, elanlar və sair məlumatlar bu sahədə ilk informasiya vasitəsi oldu. Yeni, daha geniş informasiya vasitələrindən istifadə etmək zərurəti meydana gəldi. Bu məqsədlə QHT informasiyası sahəsində ilk olaraq “3-cü sektor” adlı televiziya proqramı layihəsi həyata keçirilmişdir. 2001-ci ilin yanvar ayından başlayaraq Az TV-1-də, 2002-ci ildən Space TV-nin “Nəbz” proqramında QHT-lərin fəaliyyətini əks etdirən 28 veriliş efirə verilmiş və 140 QHT-nin, o cümlədən qadın ictimai birliklərinin fəaliyyəti işıqlandırılmışdır. KİV-in inkişafına dövlət dəstəyinin əsas məqsədi söz və məlumat azadlığını inkişaf etdirmək, KİV-in müstəqilliyini dəstəkləmək, redaksiyalara yardım

mexanizmini təkmilləşdirmək, informasiya sektorunda yeni informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqini stimullaşdırmaq, cəmiyyət və KİV arasında səmərəli əməkdaşlığı gücləndirmək, jurnalistlərin peşəkarlığının və məsuliyyətinin artmasına şərait yaratmaq, onların sosial müdafiəsini gücləndirməkdir.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin “Azərbaycan Respublikasının Qadın Problemləri Üzrə Milli Fəaliyyət Planı haqqında” 6 mart 2000-ci il tarixli 33 sayılı qərarına əsasən bu istiqamətdə aşağıdakı tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdu: 1) Qadınların KİV-nin fəaliyyətində daha fəal iştirakı üçün şəraitin yaradılması və idarəetmə səviyyəsində təmsil olunmalarının təmin edilməsi ilə bağlı tədbirlərin görülməsi; 2) BMT, ATƏT, Avropa Şurası və digər təşkilatlar tərəfindən keçirilən beynəlxalq və regional tədbirlərdə qadınların iştirakına köməklik göstərilməsi; 3) Qadınlara qarşı zorakılıq və qəddarlıq təbliğ etmək, habelə pornoqrafik yazıları, əsərləri və təsvirləri çap etmək, bu xarakterdə olan sair predmetləri hazırlamaq-yaymaq, reklam etmək, onlarla alver etməyə görə məsuliyyət haqqında qanunvericiliyin icra vəziyyətinin araşdırılması və nəticəsindən asılı olaraq müvafiq tədbirlərin görülməsi; 4) Geniş ünsiyyət prosesində qadınların rolunu artırmaq məqsədi ilə, qeyridövlət, o cümlədən qadın təşkilatları, eləcə də kütləvi informasiya vasitələri ilə bağlı təşkilatlar üçün informasiya şəbəkələrinin yaradılması və proqramlarının hazırlanması; 5) Qadınların cəmiyyətdə rolunun artırılması ilə bağlı məlumatların kütləvi informasiya vasitələri ilə yayılması; 6) Qadınlarla aparılan işləri geniş təbliğ etmək məqsədi ilə radio və televiziya da efir vaxtının ayrılması; 7) Qadınlara münasibətdə ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv edilməsi Konvensiyası və Pekin Fəaliyyət Platforması və onlarla bağlı digər sənədlər haqqında məlumatların xüsusi proqramlar vasitəsi ilə geniş təbəqələrə çatdırılması [6].

Azərbaycanın Birinci xanımı, YUNESKO və ISESKO-nun xoşməramlı səfiri, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyeva “Mədəniyyətlərarası dialoqda qadınların rolunun genişləndirilməsi” mövzusunda Bakıda keçirilən (10 iyun 2008-ci il) Beynəlxalq Forumda çıxışında demişdir: *“Bu gün insanlar bəzən manipulyasiya obyektinə çevrilir, real hadisələri xəbər reportajlarında təqdim olunduğu kimi qəbul edir. Stereotiplər televiziya ekranlarından, mətbuat səhifələrindən bizim düüüncəmizə təsir edir. Bu konfransın tribunasından jurnalistlərə, xüsusən qadın jurnalistlərə müraciət etmək istəyirəm. Bu gün dünyada baş verən real hadisələr və bu hadisələrin kütləvi informasiya vasitələrində əksi jurnalistin, televiziya kanalının mövqeyindən və ya hansısa konkret siyasi sifariüdə asılıdır. Hər bir jurnalist ictimai fikirdə hər hansı mənfi obrazların yaradılmasının nə ilə nəticələndiyini çox yaxşı dərk etməlidir. insanların dinindən, dilindən və milliyyətindən asılı olmayaraq, onların dini və ya milliyyəti ilə bağlı hisslərini təhqir edən*

karikatura, məqalə və ya videomaterialın iüüq üzü görməsi dözülməz bir haldır. Bu, nə ümumbəüəri əxlaqi dəyərlər sisteminə, nə də jurnalist etikasına uyğun gəlir” [7, s.97].

2009-cu ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vəsītələrinə Dövlət Dəstəyi Fondu yaradıldı. 2009-cu il iyulun 15-də Bakıda ilk dəfə olaraq jurnalist qadınların birinci respublika forumu keçirildi. Forumun təşkilatçısı Mətbuat Şurasının üzvü, peşəkar jurnalistləri birləşdirən qeyri-siyasi, qeyri-kommersiya, ictimai əsaslarla fəaliyyət göstərən qeyri-hökumət təşkilatı olan Azərbaycan Jurnalist Qadınlar Assosiasiyası idi (1999-cu ildə təşkil olunmuşdur). Forumda jurnalist qadınların Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında rolu, peşəkarlıqla bağlı problemləri, maarifləndirmə sahəsində nailiyyətləri qadın jurnalistikanın qarşısında duran problemlər müzakirə olunmuşdu. Forum Azərbaycanda qadınların cəmiyyətdəki ictimai mövqeyini, həyatın bütün sahələrində səmərəli fəaliyyətə cəlb edilməsi üçün düzgün və hərtərəfli qadın siyasətinin olduğunu, Azərbaycanın gender baxımından qadınların peşə seçimində heç bir maneə olmayan, ümumbəşəri dəyərlərə, prinsiplərə sadıq, ölkə olduğunu nümayiş etdirdi. Forumda “Jurnalist qadınlar - peşəkarlıq problemləri, nəzəriyyə, təcrübə”, “Müasir jurnalistikada obyektivlik problemi və maarifləndirmə - jurnalist qadınların rolu”, “Yazılı və elektron mətbuatda reklam”, “Multimedia: Yeni media texnologiyaların inkişafı və jurnalist qadınlar” mövzularında müzakirələr aparılmışdı. Forumun ünvanına 59 xarici ölkədən təbrik məktubları və müraciətlər gəlməsi tədbirin beynəlxalq əhəmiyyət daşıdığını sübut etmiş oldu [8, s. 2].

Azərbaycan Respublikasında KİV üzərində senzura götürüldükdən sonra bazar iqtisadiyyatının tələbləri ilə bir sıra qəzet və jurnallarında, televiziya-radio kanallarında yeni müsbət yanaşmalarla yanaşı olaraq qadınlarla bağlı bir çox mənfi tendensiya meydana çıxmışdır. Ailə dəyərlərimizin təbliğində KİV-in, xüsusilə televiziyanın üzərinə böyük iş düşür. Əfsuslar olsun ki, bir çox hallarda sosial-məişət mövzulu proqramlarda yalnız cəmiyyətin neqativ hissəsi nümayiş olunur. Halbuki bizim çox sayda nümunəvi ailələrimiz var. Ailələrin problemlərini işıqlandırmasında gender balans pozulmamalıdır. Ən təhlükəli məsələlərdən biri də internetin, sosial şəbəkələrin görünmədən, lakin çox sürətlə ailələrə daxil olmasıdır. Biz görürük ki, insanlar öz ailə üzvləri ilə müqayisədə virtual məkanda daha çox vaxt keçirirlər. Bu isə insanları bir-birindən uzaqlaşdırır, övlad-valideyn ünsiyyətində soyuqluq yaradır. Xüsusən də bu böyüməkdə olan gənclərimizə, onların psixikasına mənfi təsir göstərir, asılılıq yaradır. Ona görə də biz uşaqları onların sağlamlığına və inkişafına ziyan vuran informasiyadan qorunmalıyıq. Bu sahədə qloballaşmaya xidmət edən internet KİV aparıcı rol oynayır. Yəni son dövrdə televiziya verilişlərində ortaya çıxan qadın və kişilərin görkəmi, davranışlarında ənənələrə zidd olan məqamlar çoxdur. Lakin bütün ənənələrin inkar olunması və eyni zamanda

yeniliyin nə olduğunu bilməmək nəticəsində KİV öz tərbiyəvi funksiyasını qismən və bəzi hallarda tamamilə itirmiş olur. Bu baxımdan yeni gender sosiallaşması ilə bağlı KİV-in rolu ancaq mənfəi istiqamətdə inkişaf edə bilər.

Azərbaycan Respublikasında qadınlar üçün jurnallar nəşr olunur. Onlardan ən populyarı “Azərbaycan qadını” jurnalıdır. Bundan əlavə, “Lider Qadınlar” İctimai Birliyinin təsisçisi olduğu “Qadın və Sağlamlıq” jurnalı nəşr olunur. Milli İrsi Mədəni Tarixi Araşdırmalar Fondunun təsisçiliyi ilə 2012-ci ilin yanvar ayından çap edilən “İşıq-qadın” jurnalı ailə dəyərləri, uşaq tərbiyəsi, qadın problemləri və bir sıra tarixi, mədəni-əxlaqi mövzulardan bəhs edir. Jurnal qadınların ictimaiyyətdə rolunu, maarifçilik ənənələrini, ailə-övlad münasibətlərini, milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunmasını xüsusi qeyd edir. 2009-cu ildən nəşr olunan “İffət” jurnalı əsasən qadınlar üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bundan əlavə, ölkəmizdə “Xanım.Net”, “Zuleykha”, “Qadınla.com” kimi on-line jurnallar da istifadəyə verilmişdir. Bu dövrü nəşrlər vətəndaşların dövlət qadın siyasəti ilə bağlı məlumatlılığının artırılmasında, cəmiyyətdə qadınların rolu, gender problemləri, qadın və kişinin de-fakto bərabərliyi və digər problemləri əhatə etməklə informasiya məkanına əhəmiyyətli bir töhfə verirlər. Qadın ictimai birlikləri dövlətin dəstəyi ilə gender bərabərliyi məsələləri, qarşısı alına biləcək maneələrin həlli yolları müzakirə edilən mətbuat klubları və konfransları həyata keçirir. Respublika və yerli qəzetlər, televiziya və radio verilişlərində gender potensiallı materialların həcmi və əhatə dairəsi artmaqdadır. Dövlət televiziya kanalları vasitəsilə qadınların hüquq və azadlıqları, cəmiyyətdə, rəhbər vəzifələrdə qadınların fəaliyyəti, evlilik və ailə, qadınların sosial-iqtisadi vəziyyətinin yüksəldilməsi haqqında məlumatlar yayılır.

Mətbuat qadınların sosial həyatının ən mühüm istiqamətlərini təhlil etməyə, o cümlədən insan qruplarının davranışında cinsi mənsubiyyət, yaş, yaşadığı yer və digər əlamətlər baxımından yanaşmağa, bütün insanların malik olduğu iqtisadi, sosial-siyasi hüquqların, ayrı-seçkiliyin yolverilməz olması məsələlərinin və qadınlara qarşı zorakılıq hallarının bütün formalarının araşdırılmasına, reproduktiv sağlamlıq məsələlərin nəzərdən keçirilməsinə; əhalinin cinslər üzrə təhsil səviyyəsinin səbəbləri və nəticələrinin araşdırılmasına məsuliyyətlə yanaşmalıdır [9, s.49].

Lakin bəzi KİV materialları qadınların gender bərabərsizliyi problemini həll etmir, əksinə, qadınları kişilərin xoşuna gəlmək yollarını təbliğ edir. Təbii ki, bu informasiyaları yayan proqramlar kommersiya məqsədləri güdür. Televiziya kanallarında qadın məsələsi və genderlə bağlı bir çox silsilə verilişlər hazırlanmış və efirdə səsləndirilmişdir. Qadınlar televiziyada, xüsusilə reklamlarda kütləni cəlb edən və ona təsir etmək gücünə malik olan kommersiya və ideoloji təbliğat obyektinə kimi istifadə olunurlar:

- qadınlar daha çox reklam məhsulu ilə aidiyyəti olmayan intim obyekt kimi təqdim olunurlar;
- KİV-də gedən reklamlarda qadın şəxsiyyəti alçaldılaraq seksual obyekt və ya bir əşya kimi təqdim olunur. Yaxud qadınlar yalnız mətbəxdə, gözəllik verilişlərində, ev işlərində, uşaq tərbiyəsi məsələlərində, ailə verilişlərində işıqlandırılır;
- KİV-də qadınlarla və genderlə bağlı informasiyaların araşdırılması göstərir ki, bu sahədə jurnalist mütəxəssislərin sayı yox dərəcəsidir.

Bu cür kütləvi verilişlərin aparıcıları və iştirakçıları arasında qurulan əlaqələr və aparılan müzakirələr cəmiyyətin gender sahəsində maariflənməsinə xidmət edir. Lakin əksər hallarda məlum olur ki, mövzunu təqdimatçıları belə, problemin mahiyyətini dərinlən bilmirlər. Buna görə də yaranan fərqli baxışlar tamaşaçılar arasında çəşqınlığa və yanlış təsəvvürlərin formalaşmasına səbəb olur. Məhz buna görə televiziya jurnalistikası sahəsində gender mütəxəssislərinin ixtisaslaşması da vacib problemlərdən biridir.

Qadın jurnalistlərin KİV-də təmsil olunmasının və fəaliyyətinin sosial-psixoloji çətinliklərini aşağıdakı şəkildə səciyyələndirmək olar: qadın jurnalistlər cəmiyyətdə adlarının qalmaqallı məlumatlarda çəkilməsindən, mübahisəli məlumatların yayılması ilə əlaqədar məhkəmələrə düşməkdən, əxlaqsızlıqda ittiham olunmaqdan, böhtandan və hədələrdən çəkinirdilər. Həmçinin cəmiyyətdə formalaşan stereotiplər, xüsusilə, efir jurnalistləri barədə əsas olmayan söz-söhbətlərin yer alması onların ailə həyatı qurmasına maneçilik törədirdi və s. [10, s.41].

Azərbaycan jurnalistikasında qadın jurnalistlərin rolu böyükdür və onların mətbuatda rolu getdikcə artır. Bu gün artıq istər televiziya, istərsə də qəzet redaksiyalarında qadınların sayı çoxalmaqdadır. 2010-2011-ci illərdə Jurnalistlərin Həmkarlar Təşkilatının təşəbbüsü ilə keçirilən sorğunun nəticələrindən məlum olmuşdu ki, ümumrespublika yayımlı telekanalların əməkdaşlarının 25-30 faizi, qəzetlərin əməkdaşlarının 30-35 faizi, rayon qəzetlərinin əməkdaşlarının 20-25 faizini qadınlar təşkil edirlər [15, s.11].

2012-ci ildə ilk dəfə olaraq Beynəlxalq Jurnalistlər Federasiyası (BJF) və onun Azərbaycanda tərəfdaşı olan Jurnalistlərin Həmkarlar İttifaqı (JuHI) tərəfindən “Azərbaycan mediasında gender məsələsi” adlı vəsait dərc edilmişdir. Kitabın hazırlanmasında jurnalistlər arasında aparılan gender yönümlü sorğunun materallarından istifadə edilmişdir. Lakin qadınların media qurumlarının qərarverici orqanlarında təmsilçiliyi kifayət qədər aşağı səviyyədə olmuşdur: sorğuya cəlb edilmiş 90 KİV redaksiyasının 10-na, 15 tanınmış jurnalist təşkilatından isə yalnız birinə qadınlar rəhbərlik etdiyi məlum olmuşdu. Mətbuat Şurasının İdarə Heyətinin əsas heyətində bir, əvəzedici heyətində də yalnız bir qadın təmsil olunmuşdu [11, s.3].

2016-cı il iyulun 20-də Beynəlxalq Mətbuat Mərkəzində Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi və Azərbaycan Mətbuat Şurasının birgə təşkilatçılığı ilə dövlət orqanları, mətbuat və ictimaiyyət nümayəndələrinin iştirakı ilə “Mediada ailə, qadın və uşaq məsələlərinin işıqlandırılması: nailiyyətlər və perspektivlər” mövzusunda keçirilən konfrans bu sahədə mühüm addım idi. Konfransda ailə və mill-mənəvi dəyərlərin təbliği, qadınların fəallığının artırılması, uşaq hüquqlarının müdafiəsi istiqamətlərində və məişət zorakılığının, erkən nikahın, uşaq intiharlarının qarşısının alınması, ailədaxili problemlərin, qadın və uşaqlarla əlaqəli məsələlərin mətbuatda işıqlandırılması kimi məsələlərə daha məsuliyyətlə yanaşılmasının mühüm ictimai-siyasi əhəmiyyəti bir daha qadın mövzuna müraciət edən jurnalistlərin nəzərinə çatdırılmışdı [12, s. 54-55].

Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin Katibliyinə daxil olan 6 nəfərdən 1 nəfəri, 27 nəfər Məclis üzvünün 5 nəfəri, Gəncə şəhər təşkilatının 33 üzvündən 15-i, Sumqayıt şəhər təşkilatının 38 üzvündən 7-si, Mingəçevir şəhər təşkilatının 10 üzvündən 1-i, 23 nəfər müstəqil üzvlərin isə 7-si qadın jurnalistlərdir [13, s.21].

Azərbaycan Demokratik Tələbə-Gənclər Təşkilatı Quba və Xaçmaz rayonlarında erkən nikahlara dair real mənzərəni öyrənmək məqsədilə ictimai monitorinqlər aparmış, rəsmi şəxslərin və rayon əhalisinin iştirakı ilə ictimai müzakirələr təşkil etmişdi. Qubanın “Xəyal” TV və Xaçmazın “Region” TV-də ekspertlərin və gənclərin iştirakı ilə teledebatlar yayımlanmış, regionun ziyalı təbəqəsinin bu hallara qarşı mübarizəsinə və ictimai qınaq təşəbbüslərinə dəstək verilmişdi.

Azərbaycan qadınları və onların təşkilatlandığı ictimai birliklər cəmiyyətdə ictimai aktualıq kəsb edən məsələlərlə bağlı radio və televiziyalarda debat və müzakirələrin təşkili mövzusunda layihələrin həyata keçirilməsində də fəallıq göstərirdilər. 2012-ci ildə Qayğı və Himayə Xeyriyyə Fondu İctimai Birliyi “Ədəbiyyatdan keçən əbədiyyət”: müasir Azərbaycan ədəbiyyatının inkişaf tendensiyaları haqda televiziya verilişlərinin hazırlanması” mövzusunda layihə hazırlamışdı. Azərbaycan Yazıçılar Birliyində və “Məhsəti” jurnalının redaksiyasında Dağlıq Qarabağ həqiqətləri, Azərbaycan xalqının ədalətli mövqeyinə həsr olunmuş ədəbi müzakirələr keçirilmiş, “Dünya” TV-də yayımlanmışdı. Müzakirələrdə Dağlıq Qarabağ müharibəsinin bədii ədəbiyyatda əks olunması, müasir ədəbiyyatda vətən sevgisi və qəhrəmanlıq mövzularına müxtəlif baxışlar ifadə olunmuşdu. Müasir bədii ədəbiyyatda müharibə mövzusunun işlənməsi klassik analoqlarla müqayisəsi, müxtəlif xalqların ədəbiyyatında müharibənin müasir cizgilərinin antiinsani və antibəşəri xarakterinə aid təhlillər, müasir Azərbaycanın yaşadığı problemlərin ədəbiyyatda inikası diskussiyaların aparıcı motivi olmuşdu. Azərbaycanın Milli Qəhrəman Ailələrinin Sosial Müdafiəsi İctimai Birliyi Bakı, Quba və Gəncədə Qarabağ

müharibəsi qəhrəmanlarının həyatı və döyüş yolu, eləcə də qəhrəmanların ailələrinin sosial qaygıları ilə bağlı müzakirələr aparılmış, görüşlərin nəticəsi olaraq İTV-də “Milli qəhrəmanların statusu: beynəl xalq və milli təcrübə” mövzusunda televeriliş hazırlanmışdı.

“Şahdağ” Xeyriyyə İctimai Birliyi dini mərasimlərin sadələşdirilməsi istiqamətində ictimai debatlar təşkili üzrə layihə hazırlayaraq televiziya yayımlanmasına nail olmuşdu. Layihənin məqsədi dini mərasimlərin ifrat dərəcədə təntənəli keçirilməsinə qarşı ictimaiyyəti teleradio verilişləri vasitəsilə səfərbər edilməsi idi. Televiziya verilişlərində ekspertlər ifrat israfçılığın qarşısının alınması ilə bağlı öz fikirlərini bildirdi, təklif və tövsiyələr irəli sürdülər.

Azərbaycan Dövlət Televiziyasının “Sabaha doğru” proqramında Təhsil Nazirliyinin, ölkənin tanınmış alimlərinin, Bakı şəhərində fəaliyyət göstərən ekoloji təhsil mərkəzlərinin və liseylərin müəllim və tələbələrinin iştirakı ilə ekoloji təhsil və təlim-tərbiyə məsələləri ilə bağlı geniş müzakirə aparılmışdı. “Yeni Fikir” Jurnalist Həmrəyliyi İctimai Birliyi “Zaqatala rayonunun Muxax, Aşağı Tala, Zəyəm və Gözbarax kənd məktəblərində seminarlar keçirmiş, məktəblilərə zəlzələ zamanı davranış qaydaları izah olunmuş, praktik məşğələlər təşkil etmişdi. “Təbii fəlakətlər zamanı necə davranmalı?” mövzusunda yerli “Aygün” TV-də də dəyirmi masa formatında müzakirələr aparılmış, əhaliyə məsləhət və tövsiyələr verilmişdir. “Zaqatala” qəzetində layihənin mövzusu ilə əlaqədar maarifləndirici yazı dərc olunmuşdu.

Azərbaycan Qadınları Respublika Cəmiyyətinin hazırladığı layihə əsasında Şəki şəhərindən yayımlanan STV kanalı vasitəsilə ailə məsələlərinə həsr olunmuş verilişdə təşkilatın ekspertləri çıxış edərək mövcud problemlərdən və onların həlli yollarından məlumat vermişdilər. Şəki şəhərində boşanma ərəfəsində olan 3 ailəyə məsləhətlər verilərək onların boşanmadan imtina etmələrinə yardım göstərililmişdi. Hər iki rayonda boşanmalara yol verilməməsi üçün ictimai aktiv qadınlardan ibarət könüllü postları yaradılmışdı [14].

Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi KİV-lə əməkdaşlığa mühüm əhəmiyyət verir. Bu məqsədlə hər il 4 dəfə olmaqla monitorinq keçirilir. Qadın hüquqları və gender mövzusunda yazan jurnalistlər üçün yerli ekspertlərin iştirakı ilə 2014-cü ildə “Azərbaycan ailə modelinin KİV-də düzgün tanındılmasının əhəmiyyəti”, 2015-ci ildə “Məişət zorakılığı KİV-də necə işıqlandırılmalıdır” mövzuları ətrafında müzakirələr aparılmışdı. 2015-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən keçirilən “Qadınlar dövlətimizin, dövlətçiliyimizin, müstəqilliyimizi, bu günümüzün, gələcəyimizin dayəğıdır” mövzusunda məqalə müsabiqəsində qalib gələn “Aran”, “Kaspi”, “Hacıqabul” qəzetlərinin qadın jurnalistləri təltif olunmuşdular.

2016-cı ildə “Gender məsələləri və selektiv abort problemi KİV-də” yerli əhəmiyyətli, 2017-ci ildə Avropa İttifaqının TAİEX proqramının birgə əməkdaşlığı çərçivəsində “Gender problemləri və media” mövzusunda ikigünlük beynəlxalq seminar keçirilmiş “Avropa İttifaqında gender bərabərliyinin media vasitəsilə təbliği”, “Azərbaycan və Avropa İttifaqı ölkələri mediasında qadınların balanslı və stereotiplərdən uzaq təsvirinin ən uğurlu nümunələri”, “Məişət və gender əsaslı zorakılıqlar zamanı qadınların kütləvi mətbuatda balanslı və stereotiplərdən uzaq təsvirinin yaradılmasının təbliği”, “Azərbaycanda kütləvi mətbuatda və kütləvi mətbuat vasitəsilə gender bərabərliyinin təbliği sahəsində atıla biləcək növbəti addımlar” adlı 4 sessiya təşkil olunmuşdu.

Avropa Şurasının Bakı ofisi “Azərbaycanda gender bərabərliyi və media azadlığı” adlı layihəsi əsasında Azərbaycanda gender bərabərliyinin və medianın vəziyyətinin daha da təkmilləşdirilməsi, mediada və media vasitəsilə gender bərabərliyinin təşviqi, jurnalistlərin peşə davranış qaydalarının gender bərabərliyi kontekstində nəzərdən keçirilməsi və yenilənməsi, gender bərabərliyi və media azadlığına dair Avropa Şurası standartlarının, eləcə də yenilənmiş “Jurnalistlərin peşə davranış qaydaları”nın jurnalist və media professionalları arasında təşviqi, gender bərabərliyi və media azadlığı üzrə yeni tədris kursu proqramı hazırlanması üçün həyata keçirilən tədbirlərin mühüm əhəmiyyəti olmuşdur.

2018-ci il dekabrın 10-da Bakıda Avropa Birliyinin dəstəyi və BMT-nin İnkişaf Proqramının icra etdiyi “Həssas əhalinin sosial-iqtisadi hüquqlarının gücləndirilməsində böyük rol oynaması üçün vətəndaş cəmiyyətinə imkanların yaradılması” proqramı çərçivəsində jurnalistlər üçün “Qadınların İqtisadi Səlahiyyətləndirilməsi və Bərabərlik Hüququnun Təşviqi Edilməsində Medianın Rolunun Artırılması” mövzusunda təlim keçirilmişdir.

Avropa Şurası tərəfindən “Azərbaycanda gender bərabərliyi və media azadlığı” layihəsi çərçivəsində Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Ombudsman Aparatı və Azərbaycan Mətbuat Şurasının birgə əməkdaşlığı ilə Bakı şəhərində 13 may 2019-cu il tarixində “Gender bərabərliyi və media” mövzusunda konfrans təşkil olunmuşdur. Avropa Şurasının 70 illiyinə və Azərbaycanda qadınlara seçki hüququnun verilməsinin 100 illiyinə həsr edilən konfransın əsas məqsədi gender bərabərliyi və media sahəsində Avropa Şurası standartlarına dair məlumatlılığı artırmaq, Azərbaycan mediasında gender bərabərliyi mövzuna tarixinə müasir kontekstdə nəzər salmaq və bu mövzuda açıq müzakirələrə şərait yaratmaqdan ibarət idi. Konfransda 80-dən çox dövlət qurumlarının, ali təhsil müəssisələrinin, diplomatik korpusun, media və vətəndaş cəmiyyətinin nümayəndələri, eləcə də xarici və yerli ekspertlər iştirak etdi. Konfransda “Avropa Şurası, gender bərabərliyi və media azadlığı”, “Azərbaycan Demokratik Respublikası, qadın

hüquqları və media”, “Azərbaycan mediasında gender bərabərliyi: perspektivlər və problemlər” mövzuları üzrə 3 sessiya ətrafında müzakirələr keçirilmiş, gənc jurnalistlərə və jurnalistika fakültəsi tələbələrinə qadın hüquqlarının müdafiəsi, eləcə də təşviq edilməsi istiqamətində ətraflı məlumatlar verilmişdi [15].

Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi öz növbəsində KİV-də qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılıq hallarının işıqlandırılması ilə bağlı tövsiyələr hazırlamışdır.Eyni zamanda, qadın və uşaq hüquqlarının müdafiəsi sahəsində aktiv fəaliyyət göstərən jurnalistlərin stimullaşdırılması üçün ildə bir dəfə müsabiqə keçirilir və fərqlənən jurnalistlər mükafatlandırılır.

Azərbaycan Gender İnformasiya Mərkəzinin internet saytında, zəngin materiallar, hüquqi sənədlər, məsləhətlər toplanmışdır. Gender bərabərliyi ilə bağlı internet saytlarında azərbaycan dilində məqalələr yerləşdirilmişdir. İnternet saytlarında kifayət qədər gender bərabərliyi ilə bağlı sənədlərə, çıxışlara, müsahibələrə vardır. Bu yazılar əsasən 2000-ci ildən sonra mətbuata yoi açmışdır “Gender məsələləri” (www.mfa.gov.az/connet), “Gender probleminin xüsusiyyətləri və onların həlli yolları” (Qadın.net), Gender və insan hüququ araşdırma mərkəzinin “Genderə giriş” kitabçası pdf (Bakı 2004), “İslama olan münasibət müsbətə doğru dəyişməyə başladı” Şərq qadınının hüquqları haqda. (info.talktime.az@gmail.com), “Azərbaycanda gender münasibətləri: tendensiyalar və problemlər” (www.amerikaninsesi.org), “Azərbaycanda qadın hüquqları normativ hüquqi aktlarda” (www.azhumanrightssaz), “Gender bərabərliyinin hərtərəfli təmini Azərbaycan dövlətinin başlıca məqsədlərindəndir” (www.anl.az), “Azərbaycan Respublikası müstəqillik əldə etdikdən sonra ölkədə qadınlarla bağlı vəziyyətin təhlili” cədvəllərlə (sefwca.gov.az), “Azərbaycanın milli-mənəvi dəyərlər sistemində ailə institutu sarsılmaz yer tutur” (timekurk.com), “Gender sirri açılır: Tanrı qadına nə verdi, kişi ondan nə aldı?” (Milli.az), “Qadın hüquqları, müasirlik və Azərbaycan reallığı” (modern.az), “Müstəqil Azərbaycan dövlətinin qadın siyasəti bir sıra dünya ölkələri üçün nümunə ola bilər” (www.xalqgazeti.com), “Ailə nədir?” (gencalim.az/umumi_xeberler/50-ailə-planlaşdırılması.htm), “Gender bərabərliyi uğrunda irəli” “Azərbaycanda gender bərabərliyi necə təmin olunur?” (unikal.org), “Gender bərabərliyi uğrunda irəli” (eunews.az), “Vətəndaş cəmiyyəti və hüquqi dövlətdə gender bərabərliyi problemi” (sia.az), “Qlobal gender bərabərliyi uzun illər sonra mümkün ola bilər” (www.amerikanin_sesi.org), “Gender bərabərliyi-demokratiyanın inkişafı üçün vacib amillərdən biridir” (musavat.com), “Ailə, qadın və uşaq hüquqlarının müdafiəsi sahəsində dövlət siyasətinin uğurları və gələcək perspektivlər” (Respublika qəzeti), “Gender problemi və Azərbaycanda gender siyasəti” “Azərbaycanda gender bərabərliyi sosial-iqtisadi həyatın bütün sahələrində özünü göstərir” (www.azerbaijan-news.az), “Azərbaycanda gender bərabərliyinin təminatında

və qadınlara iqtisadi səlahiyyətlərin verilməsində BMT-nin Qlobal Saziş təşəbbüsünün rolu” (mövqe.az), “Qlobal gender bərabərliyi üçün hələ 100 ildən çox zaman lazım olacaq” (azertag.az).

2016-cı ildən başlayaraq informasiya məkanında qadınlarla bağlı problemlərinə daha çox diqqət ayrılıb. Məsələn, “Pan Gi Mun: gender bərabərliyinə nail olmağa heç bir maneə yoxdur” (www. Azerbaijan news.az) , “Ailədə gender bərabərliyi” (Hafta.az), “Müasir anlamda qadın və gender bərabərliyi problemi” (525.az), “Vətəndaş cəmiyyəti və gender problemi” (Ekspress qəzeti), “Azərbaycanda gender problemi. Qadınlar nə istəyir?” (Bastainfo.com), “Gender bərabərliyi reytingi açıqlanıb” (musavat.com), “Gender hüququ: Qanunvericilik və təcrübə” (İnter.az), “Gender bərabərliyi” (Manera.az), “Azərbaycanın qadın polis müşkülü: Zorakı kişinin qənimi” (qafqazinfo.az), “Azərbaycanda gender bərabərliyi, problemlər və həlli yolları” (shefeq.az). “Ailənin möhkəmləndirilməsi, qadın və uşaq problemlərinin həlli dövlət siyasətinin mühüm tərkib hissələrindən biridir” (www.yap.org.az), “İFC-nin dəstəyi və Bakı Fond Birjası təşkilatçılığı ilə növbəti birja açılış zəngi Gender bərabərliyi barədə məlumatlılığın artırılmasına həsr edilmişdir” (bfb.az), “Müasir anlamda qadın və gender bərabərliyi problemi” (525.az), “Dünyada gender problemlərinin aradan qaldırılmasında milli hökumətlərin üzərinə böyük vəzifələr düşür” (www.yap.org.az), “Nazir müavini: məşğulluq sahəsində gender bərabərliyi təmin olunur” (apa.az).

2016-2017-ci illərdə qadınların peşəkar və şəxsi inkişafına dəstək üçün yaradılan “WoWoman” platformasının “Tech-Tech Xanim” və “Femmes Digitales” layihəsinin ADA, “Azərbaycan”, “Xəzər” və “Odlar Yurdu” universitetlərində təqdimatı keçirilmişdi. Layihə çərçivəsində qadınlar İKT sahəsində rolunu artırmağa xidmət edən master-klasslara, qısa və uzun müddətli kurslara, təlimlərə, təcrübə proqramlarına, “workshop” və yay məktəbi proqramlarına cəlb olunmuşdular.

2019-cu il iyunu 18-də Bakıda Avropa Şurasının təşkilatçılığı ilə “Gender bərabərliyi və media” mövzusunda “Azərbaycanda gender bərabərliyi və media azadlığı” layihəsinin nəticələrini milli tərəflərə təqdim etmək üçün yekun konfrans keçirildi. Konfransdakı çıxışlarda layihənin əsas uğurları kimi Azərbaycan jurnalistləri üçüncü gender bərabərliyi baxımından yenidən işlənmiş “Peşə etikası” məəcəlləsi, ali məktəblərin jurnalistika fakültələri üçün “Gender bərabərliyi və media azadlığı” mövzusunda yeni kursun tədris planı və “Gender bərabərliyi və media” üçün təlimat təqdim edildi. Yekun konfransdan sonra keçirilən dəyirmi masada dövlət orqanlarının, ali təhsil müəssisələrinin, diplomatik korpusun, media və vətəndaş cəmiyyətinin 80-dən çox nümayəndəsinin iştirak ilə müzakirələr aparılmışdı [16].

Aydındır ki, media təbliğat vasitəsi kimi ictimai və milli şüurun formalaşmasında mühüm rola və təsirə malikdir. Buna görə də, qadınlar media

idarəçiliyində daha təşəbbüskar olmalıdırlar. Qadınların media idarəçiliyində zəif təmsil olunmasının səbəbləri sırasında isə mental dəyərlər, yəni bu sahədə ailə və cəmiyyətdə baxış və təşəbbüskarlığın yetərli olmaması neqativ rol oynayır. Məhz bu amili nəzərə alaraq, medianın gender bərabərliyinin stimullaşdırılmasında mühüm və həlledici rolu artırılmalıdır. **Konkret olaraq, KİV qadınların cəmiyyətdə rolunu artırmaqla, onların təhsilə yiyələnməsinin vacibliyini vurğulamaqla, peşə fəaliyyətinə stimullaşdırmaqla məqsədli addım ata bilər. KİV qadın alimləri, qadın vəzifəliləri, eləcə də ictimai xadimləri işıqlandırmaqla köhnəlmiş stereotipləri qırılmış olar.**Bəzi məqamlarda medianın yanaşmasında gender balansının pozulması hallarına təsadüf olunur. Bu hallara başıca olaraq ailə-məişət münasibətləri ilə bağlı xəbər və yazılarda, sosial mediada müzakirələrdə qadın obrazına seksual predmet kimi yanaşmada, peşə bölgüsü ilə bağlı cəmiyyətdə formalaşmış stereotiplərin mediaya da nüfuz etməsində, xüsusilə onlayn mediada cinsi ayrı-seçkilik meyillərində rast gəlinir. Qadınlarla bağlı gizlilik, şəxsi həyatın toxunulmazlığı prinsipinin bir çox hallarda pozulmasını hallarını da əlavə etmək lazımdır. Buna görə də, mətbu yazılarda heç bir halda cinsi ayrı-seçkiliklə yanaşmamaq, yalnız hər hansı bir materialın sosial yönünü araşdırılmaq, qadın təşkilatlarının fəaliyyəti haqqında yazıların sayının və keyfiyyətini artırılmaq, gender bərabərliyi istiqamətində mütəmadi olaraq maarifçi materiallarla çıxış etmək və nümunəvi qadın simvollarını cəmiyyətə təqdim etmək mühüm istiqamətlərdən biri olmalıdır. Gender mövzusunda yazan jurnalistlər üçün mütəmadi treninqlər keçirilməli, qadın hərəkətinin genişlənməsi ilə bağlı xarici dildə məqalələr dha çox yazılmalıdır. Qadınların kütləvi informasiya vasitələrində təbliğ edilməsi tədqiqatının keçirilməsi üçün təlimat xarakterli vəsaitin tərtib edilməsi və qadınların fəaliyyətinin dəyərli şəkildə təbliğ edilməsi və qadının müsbət obrazının yaradılmasına yardım edən araşdırma və metodlara önəm verilməlidir. Bir sözlə, güclü təbliğat vasitəsi olan KİV-də gender mütəxəssislərinin hazırlanmasına böyük ehtiyac vardır. Bu məqsədlə, ölkənin jurnalist ixtisası üzrə mütəxəssis hazırlayan ali məktəblərində, xüsusilə BDU-da “Gender və ədəbiyyat”, “Medianın Gender Ölçülməsi” kimi xüsusi seçmə kursları tədris olunur.

Gender Bərabərliyi və Qadın Təşəbbüsləri Açıq Cəmiyyət İnstitutu İctimai birliyi və Açıq Cəmiyyət İnstitutu -Yardım Fondu ilə birgə apardığı monitorinqin nəticələrinə əsasən bu qənaətə gəlmişdir ki, birincisi, qadın QHT-ləri ilə birgə “kommunikasiya sahəsində qadının rolu” adlı tədqiqat qrupu yaradılmalı və həmin qrup kommunikasiya, mətbuat, televiziya və radio sahələrində qadınların təmsil olunma səviyyələrinin təhlilinin aparılmasını təmin etməlidir. Burada əsas diqqət reklam, institusional, siyasi və biznes sahələrindəki kommunikasiyalara, funksiya və vəzifələrin müəyyən olunmasına yönəlməlidir. İkincisi, qadınların kütləvi informasiya vasitələrində təbliğ

olunması gücləndirilməlidir. Bu məqsədlə, qadınların kütləvi informasiya vasitələrində təbliğ edilməsi tədqiqatının keçirilməsi üçün vəsait tərtib etmək lazımdır. Bu dərslərdə qadınların fəaliyyətinin dəyərli şəkildə təbliğ edilməsi və qadının müsbət obrazının yaradılmasına yardım edən əsas prinsiplər və metodlar şərh olunmalıdır [17].

Bununla bərabər, KİV-də biznes, idarəetmə, siyasət sahəsində fəal və ləyaqətli qadınları təbliğ edən materiallar geniş xarakter almalıdır. Halbuki, bu kimi qadınların geniş təbliği cəmiyyətdə gender sosiallaşmasına müsbət təsir göstərə bilər. Yəni KİV-də qadın ənənəvi olaraq yalnız ana, gözəl qadın olmaqla yanaşı, həm də cəmiyyətin inkişafında mühüm rol oynayan fəal bir insan kimi təqdim olunmalıdır. Fikrimizcə, mətbuatda gender ləyaqətliliyi metodlarını təsbit etmək üçün milli ideoloji-strategiyanın aşağıdakı nəzəri konseptual formulları tətbiq olunmalıdır: informasiya obyektiv-elmi müstəvidə dəyərləndirməlidir; milli təəssübkeşlik geniş surətdə təbliğ edilməlidir; nifrəti zehinlərdən silib atılmalı, müsbət əlaqələrin qurulmasına yönəldən tövsiyələr verilməli və qərəzli böhtanlardan qaçılmalıdır. Beləliklə, kütləvi informasiya vasitələrində aparılan gender araşdırmaları cins əlamətinə görə ayrı seçkilik edilmədən qadın və kişi obrazlarının təsvir edilməsinin etik normalarının yaradılması üçün son dərəcə zəruridir.

Ailə və milli mənəvi dəyərlərin təbliği, qadınların fəallığının artırılması, uşaq hüquqlarının müdafiəsi istiqamətlərində və eyni zamanda məişət zorakılığının, erkən nikahların və uşaq hüquqlarının müdafiəsi istiqamətlərində görülən işlər mətbuatda geniş işıqlandırılmalıdır. Vacib amillərdən biri də budur ki, jurnalistlər öz işlərinə peşəkar və məsuliyyətlə yanaşaraq gender bərabərliyi və media azadlığı sahəsində xarici ölkələrin müsbət təcrübələri öyrənməlidir. Beynəlxalq təcrübənin Azərbaycan jurnalistləri arasında təbliğ olunması jurnalistlərin öz fəaliyyətlərində beynəlxalq standartların tətbiq etməsinə imkan yaradır. Fikrimizcə, Azərbaycanda Media Akademiyasının yaradılması, bu istiqamətdə görülən işlərin sistemli şəkildə həll edilməsinə, jurnalistlər arasında ixtisaslaşmanın aparılmasına, gender problemlərinə müraciət edən jurnalistlərin peşəkarlığının daha da artırılmasına xidmət edər.

Ədəbiyyat:

- 1.İskəndərova S, Qasımova Y, Kondratyev S. Kiberfeminizm: İnternet şəbəkələrində gender problemlərinin aktual informasiya resursları. Bakı,2002,83 s.].
- 2.Pekin deklarasiyası və fəaliyyət platforması: Pekin Bəyannaməsi və Fəaliyyət Platformasının həyata keçirilməsi üzrə Gələcək Tədbir və Təşəbbüslər: Baş məclisin iyirmi üçüncü xüsusi sessiyasının tam tərkibli Xüsusi Komissiyasının məruzəsinə dair qəbul etdiyi qətnamə. Red. və ön söz. E. Süleymanova ; tərc. və tərt. ed. S. M. Qəhrəmanova.BMT. Bakı, 2014, 251 s.].

3. “Məlumat Azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu /Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2016-cı il, №6, maddə 1002]
4. “Kütləvi informasiya vasitələri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu /Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2019-cu il, № 3, maddə 376;
5. “İnformasiyanın əldə edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu /“Azərbaycan” qəz., 2019, 14 iyun, № 128].
6. Azərbaycan Respublikasının Qadın Problemləri üzrə Milli Fəaliyyət Planı (2000-2005)].
7. Azərbaycan qadını naminə. Heydər Əliyev İrsini Araşdırma Mərkəzi. Bakı, 2010, 272 s. S.97].
8. Jurnalist qadınların birinci respublika forumu keçirilmişdir// Azərbaycan qəz., 2009, 16 iyul, s. 2].
9. Səlimova Ü.T. Gender” bərabərsizliyinin aradan qaldırılmasında İKT-nin rolu // Qərb Universitetinin Elmi xəbərləri № 1, 2016, s.49.].
10. Məmmədova X.A. Gender bərabərliyinin təminatında kütləvi informasiya vasitələrinin rolunun artırılması //Qərb Universitetinin Elmi xəbərləri № 1, 2016, S.41].
15. Mediada gender bərabərliyi // Şərq, 2019. – 29 yanvar. - s.11].
11. Lətifov A. “Azərbaycan mediasında gender məsələsi” adlı vəsait hazırlanıb // 525-ci qəzet, 2012, 20 yanvar].
12. “Mediada ailə, qadın və uşaq məsələlərinin işıqlandırılması: nailiyyətlər və perspektivlər” mövzusunda konfrans keçirildi // Ailə, qadın, uşaq. Azərbaycan Respublikasının Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi. Bakı: Günəş-B nəşriyyatı. 2016, №18, s. 54-55].
13. BMT-nin Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin bütün növ formalarının ləğv edilməsi haqqında Konvensiyanın tələblərinin Azərbaycanda icra vəziyyəti ilə bağlı alternativ monitoring hesabatı (ilkin variant). Bakı, 2013, 57 s., s.21].
14. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurası. 2012-ci ildə maliyyəşən layihələr. “QHT nəşriyyatı”, Bakı, 2012, 344 s.].
15. “Gender bərabərliyi və media” mövzusunda konfrans keçirildi, [https://www.coe.int/az/web/baku/-/conference-on-gender-equality-and-media-\].](https://www.coe.int/az/web/baku/-/conference-on-gender-equality-and-media-)
16. Closing conference to present the results of the Council of Europe Project “Gender equality and media freedom in Azerbaijan”? [https://www.coe.int/en/web/human-rights-rule-of-law/events/asset_publisher/E5WWthsy4Jfg/content/closing-conference-to-present-the-results-of-the-council-of-europe-project-gender-equality-and-media-freedom-in-azerbaijan-\].](https://www.coe.int/en/web/human-rights-rule-of-law/events/asset_publisher/E5WWthsy4Jfg/content/closing-conference-to-present-the-results-of-the-council-of-europe-project-gender-equality-and-media-freedom-in-azerbaijan-)
17. Qasımova Y. Gender meynstriminqi: vətəndaş cəmiyyətinin rolu/ Milli Gender mexanizminin monitoringinin nəticələri. Gender Bərabərliyi və Qadın Təşəbbüsləri İctimai Birliyi Bakı, 2010, 48 s.].